Vážené predsedníctvo, vážení občania Gemerskej Polomy a okolia, milí hostia!

Dlhé desaťročia, ba stáročia trvalo nám - Slovákom, kým sme si uvedomili, že dejiny nášho národa, našich osobností Európa a svet nepozná, ba dokonca ani my, Slováci sme o nich mnoho nevedeli. Nevedeli, lebo sme po nich nepátrali. Nepátrali, lebo sme boli voči vlastným dejinám príliš ľahostajní. „Ľahostajnosť je rakovina ľudskej duše“ (Drahoslav Machala, 2013). Rakovina je choroba zväčša chronického, plazivého priebehu. Bez funkčnej , odbornej a húževnatej liečby je postihnutý organizmus odsúdený k zániku – zahynie. Na túto chorobu, týkajúcu sa objavovania, spracovávania a najmä uvedomovania si udalostí a osobností, ktorí históriu národa vytvárali v období, keď pojem slovenský národ úradne neexistoval, upozornil už takmer pred 200 rokmi jeden z chýrečných učených Slovákov, advokát, publicista, národovec a filozof Ján Čaplovič. Ten už v r. 1830 vo svojich literárnych historiografických spisoch poznamenal - citujem : „ Nijaký národ v Uhorsku k svojim dejinám a k materinskej reči nie je taký ľahostajný, ako Slováci. Nie div, že našu históriu asimilovali a dodnes si prisvojujú naši susedia – Uhri, resp. Maďari.

Historický ústav matice slovenskej ako aj ďalšie inštitúcie, zaoberajúce sa dejinami Slovákov a slovenského národa v duchu programu Matice slovenskej vyhlásili: „Slovenská budúcnosť je v minulosti, dejiny a mladá generácia – to sú dva piliere, ktoré tvoria základ modernej spoločnosti, podmieňujú prežitie národa a ľudstva“. Aby mladá generácia dokázala pochopiť dejiny svojho národa, kraja, obce, - musí ich predovšetkým poznať.

Keď som v roku 2013 v spolupráci s obecným úradom v Gemerskej Polome, na čele s pánom vtedajším starostom obce Jánom Chanasom pripravoval vydanie brožúry „Chýreční Slováci v dejinách veterinárstva feudálneho Uhorska; Peter Madáč z veľkej Polomy“, robili sme to v duchu myšlienky Petra Brožíka, redaktora SNN, ktorú v r. 2013 vyslovil : „ Nenechajme si umrieť vlastnú históriu“.

Dnešná spomienka 210. výročia úmrtia zapadá do rámca slávnostného ovzdušia vďakyvzdávania pamiatke Ľudovíta Štúra. Pred 200 rokmi sa narodil muž, ktorý nepochybne zanechal v histórii Slovenska vari najhlbšiu stopu. Muž, ktorý pomohol Slovákom etablovať sa v európskom priestore - národne, politicky a kultúrne.

Keď sa Peter Madáč v roku 1729 vo Veľkej Polome v Gemerskej stolici narodil, v poňatí politickom, geografickom, historicko – mocenskom a ideologicko - mononacionálnom štáte Rakúsko- Uhorska, Slováci iba snívali o uznaní svojej národnej identity; po tom, aby sa nenazývali Uhrami, ale Slovákmi, aby sa slobodne a hrdo smeli hlásiť k svojmu materinskému jazyku – k slovenčine, k svojej rodnej hrude - slovenskej, nie hornouhorskej, k dejinám svojich predkov a k výchove a vzdelávaniu svojich potomkov v duchu kresťanskom, vlasteneckom a lokálpatriotickom. Peter Madáč je jedným z mnohých, ktorí sa v tomto - z hľadiska národnostného - búrlivom, často zúfalom a beznádejnom období narodili, študovali, tvorili trvalé hodnoty, presahujúce rámec svojho pôsobiska, preslávili sa novými objavmi, významnými návrhmi zákonných opatrení slúžiacich na zabezpečenie zdravia ľudí, zvierat, zdravej výživy obyvateľstva a celkového zvyšovania jeho životnej a osvetovej úrovne. Zároveň bol Peter Madáč z Veľkej Polomy aj tvorcom dejín chýrečných Slovákov 18.storočia.

Pri dnešnej spomienke na tohto slávneho rodáka mi dovoľte v prvom rade uviesť na správnu mieru o ňom často a stereotypne uvádzané chybné a zavádzajúce údaje, týkajúce sa

Madáčovej profesie a vedného odboru. Viacerí historici, publicisti a verejní činitelia – žiaľ, aj písomne často udávajú, že MUDr. Peter Madáč, stoličný lekár, zakladateľ verejného zdravotníctva v Rakúsko – Uhorsku, význačný stratég v boji proti šíreniu sa nebezpečných nákaz ohrozujúcich zdravie ľudí i zvierat a tvorca zábranných zákonov a opatrení, bol aj význačným fyzikom. Omyl! Madáč fyziku ako vedný odbor neštudoval, ani sa ňou podrobnejšie nezaoberal. Prisúdenie pojmu „fyzik“, ako pridruženého vedného odboru k Madáčovmu diplomovanému povolaniu „lekár“, vzniklo ešte na začiatku 19.storočia, keď jeden z prvých uhorských historikov si pomýlil pojem „fyzik“ s akademickým pojmom „ fyzikus“. Tento titul Madáčovi prislúcha k titulu MUDr. – lekár- fyzikus a znamená funkciu úradného (štátneho) lekára a zverolekára . Je to biografický, bibliografický i historiografický lapsus , na ktorý som už upozornil vo svojom diele „ Chýreční Slováci v dejinách veterinárstva feudálneho Uhorska“, ako aj priamo v bibliografickom oddelení Slovenskej národnej knižnice v Martine, kde sa pripravuje nové vydanie bibliografického slovníka.

Dnešná spomienka výročia úmrtia Petra Madáča je v prvom rade príležitosťou k tomu, aby sme znova a znova vysvetlili a prízvukovali rodákom a najmä slovenskej mládeži odkazy, ktoré nám tento výnimočný človek zanechal. Je ich niekoľko a všetky sú aj po vyše dvesto rokoch aktuálne.

Peter Madáč sa narodil, žil a zomrel ako Slovák, prízvukovanie čoho sa v dobe najtvrdšieho národnostného útlaku považovalo za neprípustnú provokáciu voči štátnej moci, za šírenie protištátnej národnostnej propagandy a u vyštudovaných a mnohostranne vzdelaných jedincov zo strany uhorských kráľovských úradov a inštitúcií za „personu non grata“, čiže „nežiadúcu osobu“ pre služby štátu. Madáč svoje národné a náboženské krédo vyjadril vo vlastnoručne napísanom životopise s podtitulom: „Chcem podať svedectvo o mojom behu života“, v ktorom poznamenal : „moji rodičia ma kresťanským spôsobom vychovávali k poctivosti, svedomitosti, k oddanosti k viere, láske k materinskej reči a národu a k poľnohospodárstvu, ako podstatnému zdroju živobytia ľudstva. Tieto cnosti a vlastnosti sú charakteristickými, nie iba mne, ale všetkým Slovákom (omnis gens Slavonica). Peter Madáč svojich rodičov ani rodákov nesklamal. Ako úspešný Slovák so cťou a uznaním zastával jeden z najvýznamnejších úradov Rakúsko – Uhorska, stoličného lekára – fyzikusa.

Peter Madáč je nám príkladom vytrvalosti, húževnatosti, túhy po poznaní a ako sám o sebe píše: „Chcem hodnoverne rozvinúť zamotané klbko môjho, po vzdelaní a vedomostiach chtivého úsilia a o čase použitého, počas mojich chválihodných viacerovedných štúdií“.

Málo bolo alebo je takých ľudských fenoménov, akým bol Peter Madáč. Počas 33 ročného nepretržitého štúdia na siedmich základných a stredných školách, dvoch vysokých školách, resp. akadémiách a univerzitách, ovládal sedem svetových jazykov, získal dva vysokoškolské diplomy a to ako lekár – fyzikus a ako magister teológie ev.a.v. cirkvi.

Svoje národné cítenie, vlastenectvo, rodoľubstvo prejavil MUDr.Peter Madáč v momente, keď napriek lákavým, ďalšie vzdelávanie sľubujúcim ponukám, odmietol ďalší pobyt na zahraničných pôsobiskách a rozhodol sa vrátiť do milovanej vlasti, do Gemera, do svojho rodiska. Sám sa vyznáva verejne týmito slovami : „Po ťažkých, bolestivých útrapách a prekážkach, ktoré som vo vytrvalej snahe úspešne zavŕšiť svoje medicínske štúdiá musel prekonať a pretrpieť, mám teraz jednu jedinečnú túžbu – vrátiť sa do svojej vlasti, do milovaného domova. Svoj ďalší osud, svoje životné cesty zverujem do vôle dobrotivého pána Boha, tak, ako som činil doteraz.“

Svoje, v cudzine získané bohaté vedomosti, ponúkol národu, ľudu, z ktorého pochádzal. Cez skromného obvodného lekára v Štítniku sa čoskoro vypracoval na najvyššie administratívne správne pozície a funkcie. Na základe mimoriadnych schopností a vedomostí, bol vymenovaný za stoličného lekára- fyzikusa v Liptovskej, neskôr Gemersko – Hontianskej stolici.

Ďalší odkaz : MUDr. Peter Madáč zanechal po sebe stopy v podobe doteraz platných, účinných, moderných, teoreticky i prakticky zdôvodnených a vyskúšaných návrhov zdravotníckych zákonov, predpisov, nariadení, postupov a originálnych opatrení v odbore humánneho i veterinárskeho lekárstva a farmácie. Väčšinu z nich schválil parlament uhorského kráľovstva s platnosťou pre celé CK mocnárstvo, ako aj parlamenty viacerých štátov Európy. Medzinárodný význam MUDr. et Mgr.vet. , stoličného lekára – fyzikusa dodnes nebol dostatočne objasnený a docenený. Týka sa oblasti boja proti humánnym a zvieracím nákazlivým chorobám, základov organizácie verejného zdravotníctva, šírenia zdravotníckej osvety medzi obyvateľstvom, postgraduálneho štúdia zdravotníckeho personálu, zavedenia systému zásobovania a distribúcie liekov a očkovacích látok cestou lekární, atď., atď. Nezanedbateľné sú Madáčove návody na liečbu pri výskyte slintačky a krívačky dobytka ako aj ďalších hromadných onemocnení zvierat.

MUDr. Peter Madáč sa stal chýrečnou osobnosťou v dejinách humánneho i veterinárskeho lekárstva a farmácie feudálneho Uhorska, stal sa tvorcom význačnej etapy slovenských dejín, ktoré si strážme, vážme a buďme na ne hrdí.

Ďakujem za pozornosť.

MVDr. Ladislav Husár